

U SUDBINU MNOGIH VRIJEDNIH UMJETNINA SUMNJAJU I ZAŠTITARI SPOMENIKA

Što je ostalo od 63 zagrebačke zbirke umjetnina?

BORIS OREŠIĆ

Zagrebački Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode ima u svojoj evidenciji registrirana 63 pokretna spomenika. Riječ je o umjetničkim zbirkama muzeja i arhiva, privatnim zbirkama i pojedinačnim spomenicima, uglavnom umjetničkih slika koje su također privatno vlasništvo.

Prije 1991. godine Ministarstvo kulture izdalo je 21 rješenje za zaštitu pojedinačnih predmeta te za devet privatnih zbirki.

Gradski zavod za zaštitu spomenika osnovan je 1991. godine, i gradski zaštitari nemaju gotovo nikakvih saznanja što se u posljednjih deset godina događalo s privatnim zbirkama. Za to je najtipičniji primjer neprocjenjiva zbirka obitelji Rošić o kojoj smo pisali u prošlom broju *Nedjeljnog Vjesnika*. Ostale zbirke nisu ni približno vrijedne kao Rošićeva, a što je od njih ostalo trebalo bi se napokon znati već za mjesec i pol dana. U tom bi razdoblju zaštitari na temelju dokumentacije kojom raspolažu trebali ući u trag

DIO ZBIRKE TILLE DURIEUX ČUVA SE U MUZEJU GRADA ZAGREBA: Lik donatorice na bisti, ulju na platnu i umjetničkoj fotografiji

Budući da umjetninu ne smije prodati, vlasniku se najviše isplati svoj imetak donirati gradu. U tom slučaju dobiva određene privilegije, kao što su mjesečna naknada u visini dvije prosječne plaće, a u ime darovanih umjetnina dodjeljivali su se i stanovi. No, ima i onih koji takvu praksu pokušavaju zlorabiti

svim registriranim zbirkama kako bi utvrdili gdje se nalaze i jesu li umjetnine na broju. Tada će se vidjeti koliko su utemeljene sumnje stručnih krugova da neke od 63 registrirane zbirke umjetnina danas više ne postoje.

Upravo zbog takvih sumnji kreće se u reviziju umjetnina o kojima se od početka Domovinskog rata malo vodilo računa. Rat i siromaštvo zasigurno su presudili mnogim umjetničkim predmetima koje su njihovi vlasnici bili prisiljeni prodati, premda je to ilegalno. Naime, zakon jasno propisuje da se zaštićene umjetnine mogu prodati samo uz blagoslov države, s tim da država i jedinice lokalne samouprave imaju pravo provokupa.

Za iznošenje umjetnina iz države također je potrebna dozvola gradskog ili županijskog zavoda za zaštitu spomenika. Svako premještanje umjetnine također treba prijaviti zaštitarima. Međutim, sve nabrojano u posljednjih se deset godina, barem u Zagrebu, uglavnom zanemaruje.

Budući da umjetninu ne smije prodati, vlasniku vrijedne zbirke ili umjetničkog predmeta, najviše se isplati svoj imetak donirati gradu. U tom slučaju od grada dobiva određene privilegije, kao što su mjesečna naknada u visini dvije prosječne plaće, a u ime darovanih umjetnina dodjeljivali su se i stanovi.

Kako doznajemo u Gradskom zavodu za zaštitu spomenika, ima i onih koji takvu praksu pokušavaju zlorabiti tvrdeći da je njihova beznačajna umjetnina, velika vrijednost. Stručna komisija redovno utvrđi da predmet nema veliku umjetničku vrijednost, no uporni vlasnici pokušavaju svoj naum realizirati i po nekoliko puta.

Umjesto da se bave sudbinama zanevanih umjetnina čija je vrijednost neupitna, zaštitari gube vrijeme kako bi dokazali da navodno vrijedan predmet to uopće nije.

Pravi donatori vrijednih umjetnina, najčešće ih gradu daruju nakon smrti. Vrijedni predmeti obično se nalaze u njihovim stanovima.

Tako je prije oko mjesec i pol dana umrla Katja Matković Majer, koja je u svom stanu u Zvonimirovoj 22 držala 100-injak vrijednih slika, komada namještaja i predmeta umjetničkog obrta. Zbirka će, po želji vlasnice, biti donirana Muzeju za umjetnost i obrt. Za uzvrat Grad je do smrti pokrivao troškove 24-satne medicinske njege koja je bila potrebna donatorici teško narušenog zdravlja.

Predmet revizije Zavoda za zaštitu spomenika bit će i zbirka Tille Durieux koja je umrla prije 20-ak godina. Njenoj nasljednici tada je uspjelo dio zbirke prepričati u Njemačku, dok se ostatak čuva u Muzeju grada Zagreba.

JOZO RADOŠ, MINISTAR OBRANE RH O DOGAĐAJIMA U SPLITU

»Za mene to nije bio pokušaj udara«

zajednički u emisiji Ilije Jandrića NAPRIJED / NAZAD

SIS uopće nije sudjelovao u osiguranju Predsjednika jer je za to odgovoran Stožer za osiguranje Predsjednika koji je trebao utvrditi kakvi su unutrašnji odnosi i tko je u tom času vodio taj posao i bio odgovoran

ILJA JANDRIĆ

Nakon izgreda u splitskoj vojarni Dračevac kad je skupina okupljenih gruba vrijeđala predsjednika Mesića, na što im ni on nije ostao dužan, došlo je do političkog nastava afera u obliku otvorenog verbalnog sukoba na relaciji Vesna Pusić-Dražan Budiša-Ured predsjednika Mesića. Podsjećamo, čelnica HNS-a za tražila je da se u Saboru utvrdi odgovornost MORH-a, posebno SIS-a, za propust u organizaciji skupa. Budiša je uzvrao da je upravo SIS upozorio predsjednika Mesića na ono što bi se moglo dogoditi, što je Ured Predsjednika ocijenio neistom te upitao odakle Budiša ta informacija. Kako je potvrdio sam Budiša, tu mu je informaciju dao ministar obrane Jozo Radoš, koji je prošloga ponedjeljka bio moj gost.

Davanje podataka Budiši nije bila nikakva greška

● **Kada objašnjavate tvrdnju iz Ureda Predsjednika da nisu dobili informaciju iz SIS-a o mogućem izgredu u vojarni?**

– SIS uopće nije sudjelovao u osiguranju Predsjednika Republike. Postoji Stožer za osiguranje Predsjednika koji je za to odgovoran, prema tome, trebalo je prije nego se javno postavljala odgovornost Ministarstva obrane i SIS-a, utvrditi kakvi su unutrašnji odnosi i tko je u tom trenutku vodio taj posao i bio odgovoran za to. Kada je to na takav način izašlo u javnost, bio je sam Budiša (kao predsjedniku prozvana stranke) rekao da je SIS upozorio kako postoji mogućnost da se tako nešto dogodi. To je preko organizatora, dakle gardijske brigade, došlo do Stožera osiguranja. Je li ta informacija prosljeđena od UNS-a do Ureda Predsjednika nije na MORH-u da o tome go-

vori. Unaprijed odbijam odgovornost MORH-a i SIS-a za taj propust!

● **Ali predsjednik Mesić tvrdi da uopće ne dobiva informacije od SIS-a!**

– To ne može biti tako. SIS nema redovitu izvješća, prema tome, on ih ne proizvodi pa ih onda ni ne može dostavljati. SIS sva svoja relevantna izvješća dostavlja Uredu za nacionalnu sigurnost, a to je tijelo koje je u ingerenciji Predsjednika Republike. Komunikacija između UNS-a i Ureda Predsjednika je

ŠTO SU ČITATELJI I SLUŠATELJI PITALI JOZU RADOŠA

U vojarni Sv. Križa nisu smjele biti osobe koje su dokazale da politički zlorabe HV

● **S obzirom da ste nedavno bili u Petrinji na skupu HSLS-a, jesu li Vaš i Mesićev posjet na bilo koji način povezani?**

– Moj posjet Petrinji u subotu, 11. svibnja, bio je vezan uz predizbornu kampanju HSLS-a u Petrinji i nije imala nikakve veze s obilježavanjem 10. obljetnice 2. gardijske brigade koja je održana 15. svibnja.

● **Je li vam neugodno što se nalazite na čelu najhumanije vojske u povijesti civilizacije, a morate sudjelovati u njejoj sotonizaciji za judine škode zajedno s vrlim Predsjednikom? Htio sam reći, nije li vam neugodno biti na čelu vojske koja svoje junake šalje u zatvore i u Haag dok četnici slobodno šecu po Hrvatskoj?**

– Takovi isključivi stavovi neće nas daleko odvesti. Niti ja sudjelujem u sotonizaciji HV-a niti je Vaše ekskluzivno pravo da je štiti. Nova hrvatska vlast nije poslala ni jednog Hrvata u Den Haag, ali to je učinila bivša vlast čiji ste Vi očiti zagovornik.

● **Kako se uopće mogla dozvoliti provokacija u krugu vojarnе**

RADOŠ: Cijeli naš sigurnosni sustav i odnos politike prema tom sustavu je nezadovoljavajući

Splitu, tko je zakazao, osiguranje ili netko drugi?

– Dio odgovornosti za događaje u vojarni »Sv. Križa« u Splitu svakako leži na sustavu osiguranja. Tu poglavito mislim na nazočnost osoba koje ni po jednom kriteriju tamo nisu trebale biti, a svojim tadašnjim javnim djelovanjem pokazali su da se ne libe zlorabiti i HV u političkim obračunima. No, takvi ekscenzi ne mogu biti posve eliminirani tek mjerama osiguranja. Potrebna je i ukupna svijest o tome da se u vojnim objektima i u nazočnosti vojske u svečanom postroju treba ponašati dostojanstveno i politički suzdržano.

● **Gdje je zapela ideja o ukidanju obveznog vojnog roka i kad se mogu očekivati ikakvi pomaci i odluke o tom pitanju? Molim vas za konkretnost jer je teško vjerovati da će do ukidanja obveznog služenja vojnog roka doći već 1. siječnja 2002. godine, kako predlaže Vlada.**

– Očekujem da bi novi Zakon o obrani mogao doći u Sabor ova lpinja, a biti usvojen u rujnu. To znači da će u lipnju biti poznato

koji je službeni prijedlog Vlade RH, a u rujnu koje će biti konačno rješenje služenja vojnog roka.

● **Kad bi Hrvatska trebala postati punopravna članica NATO-a?**

– To ovisi o velikom broju čimbenika, a na neke od njih naš utjecaj je ograničen. Trebam li reći godinu, smatram da bi 2005. bila zadovoljavajuća godina ulaska u punopravno članstvo NATO-a. No, važnije od toga je da mi učinimo svoj dio posla tako da naš ulazak u NATO bude posljedica naše kvalitete, a ne samo političkih okolnosti.

● **Zašto služenje vojnog roka, koji se služio odvijek, predstavlja problem, kad je vojni rok ispit karakter za mlade ljude?**

– Svi mladi ljudi ne misle tako pa ni njihovi roditelji. Ukidanje te obveze je svjetski trend, što je posljedica novih političkih okolnosti, bitno drukčijih sigurnosnih uvjeta nego što je to bilo prije deset godina, nove demokratske klime... Ostanje postojećeg rješenja nije problem samo po sebi, riječ je o tome što je bolje.

B. O.

ZAGREBAČKI CENTAR ZA ŽENE ŽRTVE RATA OBJAVIO PRIRUČNIK »SEKSUALNO NASILJE«

Dvije od pet žena seksualno zlostavljane

RANKA RADOVINIĆ

Nasilje košta - ne samo žrtvu nego i cijelo društvo. Na to je upozorila i brošura »Cijena nasilja« koju su nedavno objavili Finski statistički zavod, Ministarstvo rada i socijalne skrbi te Vijeće za jednakost a u kojoj se navodi koliko pozreznici obveznici moraju izdvojiti za oporavak žrtava nasilja i resocijalizaciju nasilnika. U Finskoj, govori Rada Borić, predavačica na sveučilištu u Helsinkiju, za socijalne službe, skloništa, sudstvo, policiju, zatvore godišnje je potrebno više od milijardu njemačkih maraka. Ili, godišnje, za zlostavljane ženu zbog bolovanja i skrbi koja joj je potrebna, treba osigurati oko 100.000 maraka, a Finci su izračunali i da je to ujedno minimalna vrijednost izgubljenog života.

»Naravno da te brojke neće zaustaviti nasilnike, ali utjecat će na to da se u društvu promijeni odnos prema nasilju«, ističe Rada Borić. Jer, ne moraju svi pokazati empatiju prema zlostavljanjoj ženi, ali kad su u pitanju konkretne brojke, možda će se više inzistirati na sprečavanju nasilničkog ponašanja.

U Hrvatskoj je nedavno objavljen priručnik »Seksualno nasilje« Maje Mamule i Đurđice Kolarec, članica Centra za žene žrtve rata u Zagrebu, koji upozorava na rasprostranjenost te vrste nasilja, na najčešće predrasude, posljedice i pravni aspekt problema.

Među podacima posebno se ističe da dvije od pet žena tijekom života dožive silovanje ili seksualno zlostavljanje, a u 80 posto slučajeva silovatelj je bio poznat žrtvi.

Više od deset godina terapije

Ženi koja je preživjela silovanje, smatra se da je, uz terapiju, potrebno desetak i više godina da se uspije nositi s traumom i njezinim posljedicama. Koliko joj društvo pomaže, a koliko odmaže u tome? Možda se to na jebo očituje kroz podatak da je

Na 100 prijavljenih slučajeva u 1999. godini u Hrvatskoj, samo je u devet slučajeva silovatelj bio nepoznat žrtvi. U 60 posto slučajeva silovanje se dogodilo u zatvorenom prostoru, najčešće u žrtvinu stanu. Silovanje se podjednako događa i danju i noću, a u 87 posto slučajeva silovatelj je žrtvi prijetio da će je ubiti

ŽRTVA SILOVANJA: Zna doživjeti i da joj policajac dobaci kako »bi je i on«
RATKO MAVAR

na jedno prijavljeno silovanje njih 20 prešućeno. Očito, žene (one su u 92 posto slučajeva žrtve seksualnog nasilja) još ne smatraju da je klima sredine takva da bi mogle bez ikakvih problema i osuda progovoriti o svome problemu.

»Seksualno nasilje tabuizirano je svugdje pa i u Hrvatskoj«, kažu Rada Borić i Maja Mamula iz Centra za žene žrtve rata u Zagrebu. Od 1992. kad je Rada Borić s još nekoliko aktivistica pokrenula Centar, u njemu je pružena pomoć 20 tisuća žena koje su pretrpjele razne oblike nasilja, uključujući i silovanje. Početkom ove godine u sklopu Centra za žene žrtve rata pokrenut je projekt Centra protiv seksualnog nasilja nad ženama gdje žene, bez ikakvih uputnica, mogu dobiti psihološku i pravnu

pomoć. U tom centru nastoje i utjecati na informiranje javnosti i razbijanje predrasuda o tome kako izbjeći zločin silovanja (kao što je predrasuda - kako bi trebala izgledati žena koje neće biti silovana). Isto tako, žele što bolje povezati vladine i nevladine institucije koje su uključene u problem (od bolnica, ministarstva, do sudstva, policije...) da se promijeni praksa tretiranja žrtve i nasilnika.

»Seksualno nasilje nije seksualni čin nego čin nasilja i dokazivanja moći. Uglavnom se misli da se ono događa u siromašnjoj, neobrazovanoj sredini, ili ga se vezuje uz alkoholizam, ali, to su predrasude«, kaže psihologinja Maja Mamula. Nasilje postaje perferidnije usporodno sa stupnjem školovanosti zlostavljača koji primjenjuje i oblike

MAJA MAMULA: Seksualno nasilje nije seksualni čin nego čin nasilja i dokazivanja moći

RADA BORIĆ: Seksualno nasilje tabuizirano je svugdje pa i u Hrvatskoj

ANTONIJA URLI: Još nisu zaživjele grupe za samopomoć koju bi vodile žene koje su preživjele nasilje

NASILJE U SUSJEDSTVU

Mirjana Ferić-Vac, voditeljica hrvatskog izaslanstva u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe, i sama je u ljeto 1996. intervenirala noću začuši u zagrebačkom donjogradskom susjedstvu udarce »po ljudskom mesu«. Pokazalo se da je susjed zlostavljao ženu. Pozvala je policiju, i ubrzo je došao policajac koji je bio uljudan, a ona je pristala svjedočiti. Kako je istaknula i nedavno na predstavljanju priručnika u Kulturno-informativnom centru u Zagrebu, ne može prihvatiti ravnodušnost i

odvratanje pogleda, da postanemo *look-away society*. Nije mogla oduštinuti na nasilje kojem se osvjedočila. U svojoj priči o tom istinitom događaju podsjetila je i na priču pastora Alberta iz doba nacizma: »Prvo su došli po komuniste, ali ja nisam bio komunist i šutio sam. Onda su došli po sindikaliste, ali ja nisam bio sindikalist i šutio sam. Došli su zatim po Židove, a ja nisam bio jedan od njih i šutio sam. Pa su došli po mene i više nije bilo nikoga da se usprotivi.«

psihološkog i ekonomskog nasilja (ucjena novcem, vrijeđanje, potcijenjanje sposobnosti). To se najbolje vidi u priči o magistru sociologije koji je, vrativši se iz rata, zlostavljao svoju ženu stavljajući joj ručne bombe (kinder-jaja) pred vrata kupao-nice. A onima u centru socijalne skrbi nikako nije bilo jasno zašto se ona od njega želi rastati iako priznaje da spava s njim. Pristajala je na seks da bi preživjela.

Ženski policijski vod

Predrasude su i da niti jedna

sjednik stranke, koji dobije tako povjerljivu informaciju od ministra obrane, istu javno obznaniti?

– To je osjetljivo pitanje u kojem se mi baš osobito ne snalazimo. Ali, kada ta tema postane tema kampanje, onda je teško očekivati od predsjednika stranke da bude samozatajan.

Ne želim polemizirati s Mesićem

● **Premijer Račan je izrazio nezadovoljstvo radom obavještajnih službi. Utvrdio je da nisu na razini zaštite nacionalnih interesa i da su nekompetentne. Kako doživljavate takvu ocjenu?**

– Slažem se s premijerom. Cijeli naš sigurnosni sustav i odnos politike prema tom sustavu je nezadovoljavajući. Imamo problem unutrašnje nekompetencije službi, ne postoji njihova međusobna suradnja, nema zdravog rivaliteta, ali ni jasno propisom uređene kontrole tih službi. No, to nije samo odgovornost službi nego debalans ukupnog političkog sustava. To uključuje sve odgovorne čimbenike – parlament, izvršnu vlast, ali i medije, koji razvlače takve teme čim se to može.

● **Slažete li se s predsjednikom Mesićem da je izgredu u vojarni Dračevac bio pokušaj državnog udara?**

– Nastojim ne komentirati izjave Predsjednika Republike, a još manje želim ulaziti u polemike s njim. Slažem se da se radilo o pokušaju političke potrebe vojske. Oni koji su bili tamo htjeli su da vojska reagira i tako naprave veliku štetu. Reakcija vojske bila bi krupan politički događaj. Ipak, ja ne bih tako radikalno iščitavao njihove konačne ciljeve, ali metodologija kojom su se služili, zlouporaba emocija i roditelja poginulih, svakako je nešto apsolutno štetno i to je sigurno organizirano!

To nikako ne doprinosi stvaranju uzusa kako se i što u hrvatskoj politici treba i može koristiti za dnevno-političke svrhe. Vojska kao specifična institucija to sigurno nije, i to je velik defekt kojeg su ti ljudi malo učinili. Bez skrupula se koristi vojska za jačanje vlastitih političkih položaja, što, naravno, u konačnici vodi smjeni vlasti. Ali u pogledu same ocjene da je riječ o pokušaju državnog udara, bio bih suzdržaniji nego što je bio Predsjednik Republike.

● **Jeste li ipak pogriješili što ste informaciju o Dračevcu dali Draženu Budiši? Jeste li to, u skladu sa svojim ovlastima, smjeli učiniti?**

– Apsolutno nisam pogriješio! Učinio sam to na zahtjev saborskog zastupnika i predsjednika stranke čiji su članovi prozvani. To je, naravno, bila okvirna usmena informacija, i to bih u takvim okolnostima rekao bilo kojem predsjedniku parlamentarne stranke.

● **No, smije li bilo koji pred-**

nije zaživjela grupa za samopomoć koju bi vodila žena koja je preživjela nasilje jer se još teško probijaju zidovi šutnje. S tim programom bi trebalo upoznati i djevojke u školama, smatraju sugovornice, jer se upravo njima na »ljubavnom sastanku« može dogoditi silovanje. Djevojke kojima se to dogodilo nisu bile »ni glupe«, ni »krive«, a posljedice trauma neće nestati bude li ih se potiskivalo.

Važno je i da stručnjaci, kojima se zlostavljana žena obrati, ne nastavljaju s verbalnim ranjavanjem žrtve. Sugovornice se sjećaju da je jednoj od silovanih žena policajac u prolazu dobio: »I ja bih te...«.

Smatra se i da su silovatelji uglavnom nepoznati, što statistički pobijaju. Na 100 prijavljenih slučajeva 1999. u Hrvatskoj samo u njih devet silovatelj je bio nepoznat. U 60 posto slučajeva silovanje se dogodilo u zatvorenom prostoru, najčešće u stanu žrtve. Silovanje se podjednako događa i danju i noću, a u 87 posto slučajeva silovatelj je žrtvi prijetio da će je ubiti. Je li tada žrtva mogla pružiti otpor? Je li se mogla slediti od straha? Je li se mogla slediti od straha? Nažalost, upozorava Maja Mamula, zakon je u tom pogledu moguće široko interpretirati, i često se smatra da ako žena nije pružala otpor, onda nije riječ o pravom silovanju. Problem je i što, iako je silovanje u braku kažnjivo od 1997., postupak se pokreće tek na žrtvin prijedlog. Na te se malo koja žena odlučuje budući da time što će pokrenuti postupak, nasilnik neće biti isključen iz njezina miljea. Događa se i da se proces zbog silovanja vodi četiri - pet godina, i da žena nije zaštićena na sudenju, već pred zlostavljačem mora ponoviti sve svoje podatke. Aktivistice Centra protiv seksualnog nasilja nad ženama žele da se to promijeni, a traže i da se u policiji uvede ženski vod. Upozoravaju da i razgovor s tužiteljem zna biti bolan, a događa se i da žrtva često ne sazna ni za neka prava koja ima, kao što je, primjerice, odštetni zahtjev.